



ОСНОВИ НА ИСТРАЖУВАЧКИ МЕТОДИ ЗА АКАДЕМСКИ ЦЕЛИ

д-р Андријана Богдановска Ѓ.

ПРИРАЧНИК ОСНОВИ НА ИСТРАЖУВАЧКИ МЕТОДИ ЗА АКАДЕМСКИ ЦЕЛИ

Автор:

д-р Андријана Богдановска Ѓ.

Тим кој работеше на подготовка на прирачникот:

Јулија Пелева Стојкова

Ања Латинска Галева

Марко Крцоски

Александар Ѓуровиќ



Центар за управување со знаење

www.knowledge-center.org

email: info@knowledge-center.org

Тел: 389 70 60 60 60

Адреса: 11ти Октомври бр. 25, 1000 Скопје
Република Северна Македонија



This work is licensed under a Creative Commons Attribution 4.0 International License

Содржина

1	ВОВЕД	4
1.1	Истражување – поим и општи одредници	4
1.2	Избор на истражувачкото прашање	4
1.3	Воведни термини потребни при дефинирање на истражувањето	5
1.3.1	Дедуктивна наспроти индуктивна логика	5
1.3.2	Дивергентно наспроти конвергентно размислување.....	6
1.3.3	Епистемологија – Позитивизам наспроти Интерпретивизам	6
1.3.4	Онтологија – Објективност наспроти Конструктивност	7
1.3.5	Примена: Квантитативен наспроти квалитативен пристап	7
2	ИСТРАЖУВАЊЕ НА ЛИТЕРАТУРАТА.....	8
2.1	Иницијален Осврт на Литературата	8
2.2	Критичен осврт на литературата	10
2.2.1	Што претставува критичен осврт на литература?	11
2.2.2	Како критички да анализирате статија?.....	11
2.2.3	Споредба на статии, книги и друга литература	12
3	ОСНОВИ НА ИСТРАЖУВАЧКИОТ ДИЗАЈН	13
4	СТРАТЕГИИ НА ИСТРАЖУВАЊЕ.....	16
4.1	Типови на стратегии за истражување.....	16
4.1.1	Експеримент	17
4.1.2	Анкета	18
4.1.3	Студија на случај	18
4.1.4	Акциско истражување (Action research)	18
4.1.5	Grounded Theory	18
4.1.6	Етнографија	18
4.1.7	Архивско истражување	18
4.2	Типови на студии (истражувања) од аспект на временска дистанца.....	19
4.3	Типови на податоци	19
4.4	Методи на собирање на теренски податоци	19
4.4.1	Анкета	19
4.4.2	Интервју	20

4.4.3	Набљудување.....	20
4.4.4	Фокус група	20
4.5	Стратегија за земање на примерок	21
4.6	Прашалник	21
5	КВАНТИТАТИВНО ИСТРАЖУВАЊЕ	23
5.1	Препознавање на различни нивоа на податоци.....	23
5.2	Кодирање и внес на податоци за компјутерска анализа.....	24
5.3	Користење на компјутерски програми при кодирање и анализа.....	24
5.4	Користење на соодветни начини на кои можете да претставите податоци преку графови, табели и описна статистика.....	24
5.5	Одбирање на соодветни статистички алатки за истражуваните променливи... 25	
5.5.1	Поврзаност помеѓу променливите – биваријабилна анализа	25
5.5.2	Вкрстена табулација - биваријабилна анализа.....	25
5.5.3	Мерки за Корелација – Коефициент на корелација.....	25
5.5.4	Регресија	26
5.5.5	Статистичка сигнификантност	26
5.5.6	Мултиваријабилна анализа	26
6	КВАЛИТАТИВНО ИСТРАЖУВАЊЕ	28
6.1	Клучни поими и одредници	28
6.2	Инструменти кои се користат при квалитативно истражување	31
6.3	Користење на софтверски програми за квалитативно истражување	32
6.3.1	Практични водилки.....	32
7	ЕТИКА ВО ИСТРАЖУВАЊЕТО.....	33
8	СТРУКТУРА НА АКАДЕМСКИ ТРУД.....	35
8.1	Академско пишување.....	35
8.2	Елементи на академски труд.....	35
8.3	Стил и граматика.....	36
8.4	Користење на точки (bulletpoints) и листи	36
8.5	Пишување во прво лице	36
8.6	Уште неколку зборови на мудрост	36
8.7	Подготовка на усна презентација	37
9	КОРИСТЕНА ЛИТЕРАТУРА.....	38

1 ВОВЕД

1.1 Истражување – поим и општи одредници

Истражувањето е сложен процес кој се состои од идентификување, интерпретација и генерирање на ново знаење. Оттука, истражувањето не е барање на игла во сено и се разликува од случајното собирање на податоци. Тоа е процес на систематско собирање на податоци кој има јасна цел т.е. цели поврзани со наодите.

Крајниот резултат на било кој тип на истражување е секогаш ново знаење. Ова ново знаење не е само важно за носење одлуки на индивидуално, организациско или национално ниво, тоа е важно и заради пошироко учење на контекстот на околината на истражувачкото прашање (сенсинг).

Постојат три типа на знаење кои се добиваат како резултат од истражувањето.

- **Мод 1 знаењето** се создава од академци и е наменето за академски цели. Истото служи или да се зголеми постоечката теорија или да се прошири моменталното академско знаење за областа. Оттука, ова знаење се заснова врз теорија и претходни наоди кои можат да се најдат во литературата, опфаќа критичко разгледување на сегашното знаење и идентификува нови насоки за развој на знаењето во областа.
- **Мод 2 знаењето** е применето знаење и доаѓа како резултат од соработката помеѓу практичарите (менаџери, тие кои создаваат политики) и академиците. Мод 2 знаењето е од огромно значење за тие кои носат одлуки на било кое ниво од поставеноста на организациите, институциите или државите, како и за академиците кои се заинтересирани за применето истражување. Ова знаење зависи од контекстот.
- Во некои науки постои и **Мод 3 знаење** чија цел не е да ја збогати теоријата во една област, ниту пак да им понуди на практичарите посебно знаење кое ќе им овозможи алатки со кои ќе можат поефикасно да работат, туку целта на ова знаење е да понуди појасна слика во однос на одредени прашања кои имаат за цел поширока добробит. На пример Влијанието на капитализмот врз економијата на Африканските земји. Или Влијанието на капитализмот врз глобалното затоплување. Ваквиот тип на информација нема специфична вредност, но може да има огромно влијание врз организациите кои работат во оваа област.

1.2 Избор на истражувачкото прашање

Кога одбираме област за истражување, започнуваме со разгледувањето на поширока област во одредена дисциплина која не интересира, или започнуваме со многу практично прашање кое е од огромен интерес за организацијата за која работиме (применото знаење). Докторските трудови скоро секогаш треба да опфатат Мод 1 знаење и оттука за

нив важи првиот пристап. Кај додипломските и магистерските студии тоа се Мод 1 и/или Мод 2 знаењето.

Започнувајќи оттука, рафинирањето на истражувачкото прашање или цели, не е лесна работа. Потребно е да се направат многу чекори:

- Да се стесни областа на истражувањето на тема за која пројавуваме интерес или имаме доволно време да ја истражиме.
- Да се дефинира контекст во рамките на кој ќе добиеме пристап до практичарите преку директна врска со организација или организации, или преку истражување на контекст кој е доволно добро документиран и опишан на интернет или во литературата.
- Да се идентификува релевантна теорија или знаење во однос на прашањето за да продолжиме да читаме и да ја разбереме позадината.
- Да го напишеме, ревидираме и повторно напишеме истражувачкото прашање или работниот назив на нашето истражување проверувајќи го по неколку пати значењето на секој збор, како и претпоставките на кажаното со цел да се обезбедиме дека истото вистински го рефлектира тоа што сакаме да го истражиме.
- Да се користи публикувана литература како и да се разговара со менторот, како и колегите со цел да се стесни областа до одредено прашање кое не е доволно истражено и кое би било корисно да се истражи.
- Да се идентификуваат можните резултати од истражувањето, теоретските и практичните. Ако не се доволно јасни, тогаш прашањето треба да се ревидира повторно. Секогаш прашајте се „Ако го најдам одговорот на прашањето, за што истиот можам да го искористам (јас или другите)?“.

Истражувањето е сложен процес!

1.3 Воведни термини потребни при дефинирање на истражувањето

1.3.1 Дедуктивна наспроти индуктивна логика

Користењето на дедуктивната логика во истражувањето подразбира пристап при кој се започнува со разгледување на теоријата, од којашто се развиваат хипотези кои се однесуваат на фокусот на истражувањето и потоа се надоврзува на тестирање на теоријата. Но користењето на дедуктивната логика е само еден начин на користење на теоријата во истражувањето. Пристапот во користење на индуктивната логика започнува со фокус на истражувачкото прашање, за кое нема доволно теорија ниту емпириски модели. Преку користењето на различни истражувачки методи целта е да се генерира теорија од истражувањето. Оттука најлесното објаснување за разликата помеѓу дедуктивниот и индуктивниот пристап кон истражувањето е следното: дедуктивниот пристап се движи од општото(теоријата) кон специфичното (истражувачкото прашање); индуктивниот пристап се движи од специфичното кон општото.

1.3.2 Дивергентно наспроти конвергентно размислување

Тесно поврзани со користењето на индуктивната наспроти дедуктивната логика се дивергентното и конвергентното размислување. Луѓето воглавно размислуваат конвергентно. Креативните луѓе размислуваат дивергентно!

1.3.3 Епистемологија – Позитивизам наспроти Интерпретивизам

Епистемологијата е една од клучните гранки на филозофијата што го проучуваат знаењето – *Што е знаење?*. Во суштина, епистемологијата е дел од филозофијата главно фокусирана на концептите на вистинско и на лажно знаење (наменско знаење), доказ и верификација, причини за верување, веројатност, оправданост, рационализација и на други слични прашања поврзани со процесот на генерирање на ново знаење. Литературата препознава две основни традиции што биле признаени како најчести во историјата на епистемологијата: нормативната и натуралистичка традиција.

Нормативната традиција го поддржува ставот дека квалитетот на причините за верувањето е главниот двигател што го трансформира убедувањето во знаење. Со други зборови, знаењето е верификувано кога постојат доволно рационални и убедливи причини. Позитивизмот како филозофијата на истражувањето го карактеризира нормативниот поглед на епистемологијата. Следбениците на позитивизмот преферираат општествена реалност видлива со човечките сетила, и веруваат дека апсолутните законитости карактеристични за природните науки се применливи во секоја област и ситуација. Истражувачот прифаќа улога на објективен аналитичар кој ги интерпретира податоците независно од кој било фактор поврзан со предметот на истражување. Податоците се разбираат како неутрална вредност, со најголем фокус поставен врз високо структурирана методологија и врз мерливи забелешки што може да се потврдат и да се применат со статистички анализи.

Втората традиција, **натуралистичката традиција**, го поддржува ставот дека верувањата се главните креатори на знаењето и го прифаќа феноменот на природниот карактер на знаењето и на вредноста на исказот. Филозофијата на истражување на интерпретивизмот ја карактеризира натуралистичката традиција. Интерпретивизмот е резултат на критичарите на позитивистичкиот став кои не се согласуваат со апсолутната применливост на одреден закон во сите ситуации, посебно во општествените средини. Сметаат дека големата сложеност на односите во општествениот свет не може да се рефлектира во апсолутни законитости како на пример генерализацијата, заради комплексноста и уникатната природа на општествените состојби. Според интерпретивистите, неусогласеноста на секојдневните ситуации и уникатноста на организациите ја прават генерализацијата помалку применлива и помалку вредна за општествените науки. Најсилниот интерпретивистички аргумент за истражување на субјективноста што го мотивира истражувањето со цел подобро да се разбере реалноста, најчесто е поврзан со поимот на социјален конструктивизам, или едноставно конструктивизам. Конструктивизмот ја поддржува општествената страна на реалноста

тврдејќи дека луѓето имаат различни толкувања за ситуациите и дека тие различни толкувања влијаат врз нивните идни активности и општествени интеракции. Со други зборови, луѓето ја разбираат средината преку своите општествено конструирани толкувања на настаните и оттука можат да постојат повеќе виситини или гледишта за одредени случувања кои се предмет на истражувањето.

1.3.4 Онтологија – Објективност наспроти Конструктивност

Онтологијата е една од клучните гранки на филозофијата која се обидува да одговори на прашањето *Што е вистина?* Тука разликуваме два истражувачки пристапи: Објективизам и Конструктивизам. Објективизмот тврди дека општествените ентитети се самостојни и независни од луѓето кои ги сочинуваат. Оттука, организациите имаат независна реалност од тие кои ги сочинуваат и не зависат од реалноста на луѓето во нив. Од друга страна пак, конструктивизмот тврди дека организациите немаат независна реалност од реалноста на луѓето кои ги сочинуваат, и дека организациите постојат само во умот на луѓето кои работат за нив. Оттука реалноста на тие луѓе ја дефинира вистината за таа организација.

1.3.5 Примена: Квантитативен наспроти квалитативен пристап

Како резиме, претходните неколку точки нè водат до основаната разлика при практиката на користење на квантитативниот наспроти квалитативниот пристап во истражувањето.

Квантитативниот пристап во истражувањето се однесува на дедуктивниот пристап на тестирање на теоријата, или таканаречен позитивистички модел на верификација на знаење кој рефлектира објективен поглед на тоа што се зема како вистина во однос на темата која што се истражува.

Квалитативниот пристап во истражувањето најчесто се поврзува со индуктивен пристап кон генерирање на теорија преку користењето на интерпретациски модел за генерирање на знаење кој дозволува постоење на различни субјективни перспективи за тоа што е вистина при конструкција на знаењето.

Прашања за дискусија

- Како ја разбираме примената на филозофиите во истражувањето?

2 ИСТРАЖУВАЊЕ НА ЛИТЕРАТУРАТА

Разликуваме два типа на истражувања на постоечката литература во процесот на истражувањето: (1) Иницијален осврт и (2) Критичко истражување.

Првото истражување или иницијалниот осврт се спроведува за да се идентификуваат потребните типови на литература, но и да се добие иницијално разбирање за темата која се истражува. Колку е покриена во литературата? Дали постои значителна теорија и теоретски модели кои би можеле да го водат новото истражување? Дали постојат емпириски модели и истражувања? Дали областа која се сака да се истражи е само тренд или пак постои постабилен научен интерес и допринос од страна на академската заедница?

Второто истражување е критичкото истражување. Целта е идентификуваната литература критички да се анализира и евалуира со цел подобро да се идентификува истражувачкото прашање и постави истражувањето во одреден контекст.

2.1 Иницијален Осврт на Литературата

Во раната фаза на истражувањето, секој тип на литература може да помогне. Потребно е да се дефинираат неколку почетни клучни зборови и да се започне со иницијално пребарување на веб пребарувачите. Тие ќе помогнат во развивање на подобро разбирање за термините и нивно натамошно рафинирање. Пребарувањето по овие клучни зборови не престанува тука. Следен чекор е пребарување на примарни (извештаи, не публикувани материјали, попис и слично), секундарни и терцијални (енциклопедии, речници и слично) извори на литература. Во иницијалното истражување најважни секако се секундарните извори на литература.

Во академското истражување секундарните извори на литература вклучуваат публикувани книги и статии од страна на етаблирани истражувачи во областа. Книгите, најчесто ја содржат теоријата во областа, додека статиите публикувани во респектабилни, импакт фактор журнари најчесто содржат емпириски модели и тестирања на теоријата. Двете се исклучително многу важни.

Иницијалното пребарување на секундарните извори на литературата му укажува на академскиот истражувач каков е интересот на истражувачите во областа. Голем број на академски истражувачи така и го започнуваат своето истражување, преку квантитативен приказ на истражувачките статии во одреден временски период. На тој начин се врши селекција на првиот опфат на областа која што се истражува. При тоа треба да се размислува зошто оваа област не предизвикала многу внимание, или зошто вниманието на истражувачите опаднало? Дали имале оперативни проблеми при истражувањето кои ги спречиле да дојдат до добри заклучоци? Дали и и новото истражување ќе најде на слични потешкотии? Ако станува збор само за намален интерес а темата од страна на истражувачката заедница, тогаш за кого се споредува истражувањето во областа и за кого ќе бидат наодите релевантни?

Примерот на Слика 1, не содржи вистински податоци но ја рефлектира вистинската состојба во еден дел од областа на Управувањето со знаење.

Слика 1. Научни трудови на две теми



Доколку теоријата во областа е во зачеток и не постојат многу емпириски истражувања и статии за истата (сината линија), постои ризик премногу широко да ја дефинираме истражувачката област. Од друга страна пак во тој случај постои можноста од оставање на значителен белег во областа која ја истражувате. Истото е особено важно при докторски истражувања. Доколку постојат повеќе емпириски истражувања и статии во областа (црвена линија на графиконот), критичната евалуација на литературата ќе покаже кои делови заслужуваат или побаруваат подлабоки истражувања и ќе ја открие областа која не е доволно истражена. И за двете теми зборуваме за академски истражувања чија цел е да се генерира Мод 1 знаење.

Кога станува збор за Мод 2 знаење, иницијалниот осврт на литературата треба да идентификува постоење на теоретски и емпириски модели во областа кои можат да бидат искористени од страна на практичарите за решавање на одреден проблем во специфична организација, институција или одредена земја и регион.

Чекори при иницијален осврт на литературата

Чекор 1

1. Користете соодветни истражувачки термини. Можеби не знаете доволно за темата на истражувањето за да започнете веднаш со вистинскиот вокабулар. Во пребарувачите ставете „мотивација,, но при тоа обидете се да бидете што е можно попрецизни, на пример „ Теории за мотивација,,.

2. Штом добиете иницијален осврт на сите можности од пребарувањето, почнете да ги користите како пребарувачи и domeините со академски завршеток, на пример .edu.co.uk, или слично. Тие ќе ви дадат добар увид во постоечката теорија и теоретски модели.

3. Користете книги и учебници на темата. Индексите секогаш ќе ви укажат која теорија е најрелевантна.

Чекор 2

1. Сега кога веќе го имате вокабуларот и ги имате идентификувано најважните теории, прејдете на пребарување на електронските бази на академски статии. Примери за овие бази се Емералд (www.emeraldinsight.com), Бизнис Сорс Премиер (www.ebscohost.com), АБИ/Информ Глобал (www.ovid.com) и други.
2. При пребарувањето на овие податочни бази, не треба да го барате клучниот збор само во насловот на статиите, туку и во текстот на апстрактот и клучните зборови.
3. Прочитајте ги апстрактите на издвоените статии и одлучете дали влегуваат во рамките на тоа што сакате да го истражите.
4. Издвојте три најрелевантни статии, преземете го целиот текст, и разгледајте ги нивните референци. Доколку има статии и автори кои се повторуваат, тогаш најдете ги овие автори. Теоријата и овие автори се најважна почетна точка во натамошното критичко истражување на литературата.

Прашања за дискусија

- Како знаеме дали сме собрале доволно литература?
- Дали референците треба да бидат понови?

2.2 Критичен осврт на литературата

Процесот на идентификување на постоечкото знаење и истражувањето кое е во прогрес како и процесот на развивање на предметно знаење во областа која ја покрива истражувачкото прашање засновано врз оправдана и детална анализа на претходното истражување, се нарекува критичен осврт на литературата. Истиот е есенцијален дел од секоја истражувачка студија, но и многу важен чекор во истражувањето со кој понатаму се дефинира истражувачкото прашање. Целта е да се направи критичен осврт на постоечкото знаење во областа, ограничувањата кои произлегуваат од литературата, но и да се одреди како истражувањето ќе допринесе за натамошен развој во областа.

Критичниот осврт на литературата ќе укаже дали постојат претходни модели во литературата преку кои може да се истражи истражувачкото прашање, и исто така ќе му овозможи на истражувачот да развие концептуален модел од идентификуваната теорија и модели. И во двата случаи, критичниот осврт на литературата го поставува опфатот (делокругот) на истражувачката студија.

2.2.1 Што претставува критичен осврт на литература?

Истото можеби најдобро можеме да го претставиме преку следната табела која ги разгледува разликите помеѓу описното и критичкото пишување

Табела 1. Описно наспроти критично аналитично пишување	
Описно пишување	Критично аналитично пишување
Опишува што се случило	Ја идентификува важноста во текстот
Опишува предмет, состојба, ситуација	Ги евалуира силните и слабите страни на напишаното
Ја прераскажува приказната	Споредува информација со друга информација
Хронолошки опишува како нештата се случиле	Дава размислување, суд
Опишува како нешто да се направи	Аргументира според доказите
Објаснува што вели теоријата	Укажува зошто една теорија е подобра од другите
Го објаснува методот	Објаснува зошто една метода е подобра во однос на другите
Ги наведува мислењата на другите	Дава аргументи зошто се одбира едно мислење во однос на другите.

2.2.2 Како критички да анализирате статија?

Со цел подобро критички да се осврнете на статиите кои ги читате, на горната табела (Табела 1) треба да додадете уште неколку чекори:

1. Како оваа статија, или идејата што ја читате во нејзе се надоврзува на специфична организација, сектор или одреден проблем опфатен со истражувачкото прашање?
2. Дали наодите од статијата можат да се генерализираат за одредена ситуација?

Доколку ви е тешко критично да размислувате за статиите кои ги читате, тогаш потрудете се да ги следите следните прашања:

1. Кои експлицитни претпоставки се направени во статијата? Дали можат да бидат предизвикани со други наоди?
2. Кои имплицитни претпоставки се направени во статијата? Дали можат да се предизвикаат со други наоди?

3. Колку е логично размислувањето на авторот?
4. Колку се силни доказите?
5. На чии интереси им служат претпоставките?
6. Кои се импликациите од заклучокот?
7. Терминологија и јазик – кој тип на значење се додава со користената терминологија и јазик?
8. Кои алтернативни заклучоци можат да се извлечат?
9. Дали наодите од статијата можат да се генерализираат за одреден контекст?

2.2.3 Споредба на статии, книги и друга литература

При создавањето на освртот на литературата која цели да спореди одреден број на статии во одредена област, потребно е ги поминете наведените прашања од точка 2.2.2. за да направите споредба на статиите.

Освртот на литературата за секоја статија која се споредува најчесто ги содржи следните елементи:

- ✓ Наслов
- ✓ Вовед во текстот (може и апстракт)
- ✓ Осврт на содржината во еден параграф кој треба да ја оцени јасноста на истражувачкото прашање, релевантноста на методологијата, објективноста на наодите, и релевантност на заклучоците
- ✓ Ограничувања поврзани со истражувањето
- ✓ Ваш заклучок

Прашања за дискусија

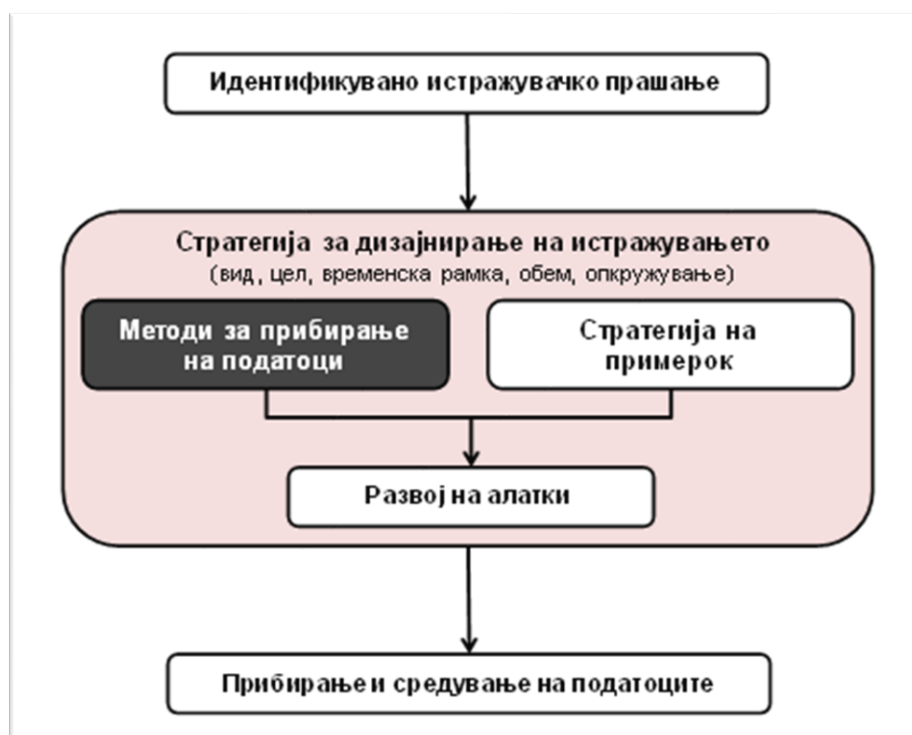
- Дали постојат различни начини на читање на академската литература?
- Дали треба секоја референца посебно да ја опишам во критичниот осврт?
- Дали и каде да го наведам своето сопствено мислење?
- Каков стил на референцирање треба да користам?

3 ОСНОВИ НА ИСТРАЖУВАЧКИОТ ДИЗАЈН

Најшироката дефиниција за истражувачкиот дизајн го објаснува дизајнот како план што го опишува начинот на кој се реализираат целите на истражувањето и со кој ќе се одговорот истражувачките прашања. Истражувачкиот дизајн се дефинира како пат на потребните чекори во рамките на студијата која ги поврзува податоците што треба да бидат собрани со заклучоците што треба да бидат извлечени. Како резултат на тоа, истражувачкиот дизајн е логична мапа што го води истражувачот од „тука“ до „таму“, каде што „тука“ може да се дефинира како почетно множество прашања што се опфатени со истражувањето, а „таму“ е збирот заклучоци (одговори) на овие прашања. Со други зборови, истражувачкиот дизајн е мапа што го води истражувачот во процесот на прибирање, анализирање и интерпретирање на собраните податоци.

Планот на процесот на истражувањето, односно истражувачкиот дизајн може да биде визуелно објаснет како што е прикажано на Слика 2.

Слика 2. Истражувачки дизајн



Изборот на соодветен истражувачки дизајн зависи од бројот на дескриптори што треба да се разгледаат уште на самиот почеток од истражувањето. Според Купер и Шиндлер (Cooper and Schindler, 2006), овие дескриптори се прикажани во Табела 2.

Табела 2. Опис на истражувачкиот дизајн

Бр.	Категорија	Можни избори
1.	Степенот на јасност на истражувачкото прашање	<ul style="list-style-type: none"> • Експлоративна студија • Формална студија
2.	Метод на собирање на податоци	<ul style="list-style-type: none"> • Следење • Комуникациска студија
3.	Моќта на истражувачот да влијае врз променливите што се истражуваат во студијата (контрола врз дадените променливи/варијабли)	<ul style="list-style-type: none"> • Експериментална студија • Ex post facto студија
4.	Цел на студијата	<ul style="list-style-type: none"> • Известување • Описна студија • Причински-објаснувачка студија • Причински-предвидлива студија
5.	Временска димензија	<ul style="list-style-type: none"> • Трансверзална студија • Лонгитудинална студија
6.	Тематски опсег: широчина и длабочина на студијата	<ul style="list-style-type: none"> • Студија на случај • Статистичка студија
7.	Истражувачка средина	<ul style="list-style-type: none"> • Теренско истражување • Лабораториско истражување • Симулација
8.	Перцепција на учесниците за истражувачката активност	<ul style="list-style-type: none"> • Постојна рутина • Модифицирана рутина

Извор: (Cooper and Schindler, 2006). стр.139

Најважниот фактор што го дефинира истражувачкиот дизајн е нивото на јасност на истражувачкото прашање. Степенот на јасноста на истражувачкото прашање служи за натамошно избирање на типот на студијата, која може да биде или експлоративна (истражувачка) и/или формална. Преовладувањето на прашањата што започнуваат со „Што?“ и „Зошто?“ обично се поврзува со описна формална студија, додека прашањата

кои започнуваат со „Како?“ се поврзуваат со експлоративна (истражувачка) студија. На оваа поделба треба да се внимава кога истражувачкото прашање не може лесно да се издвои од истражувачкиот контекст – Мод 2 знаење.

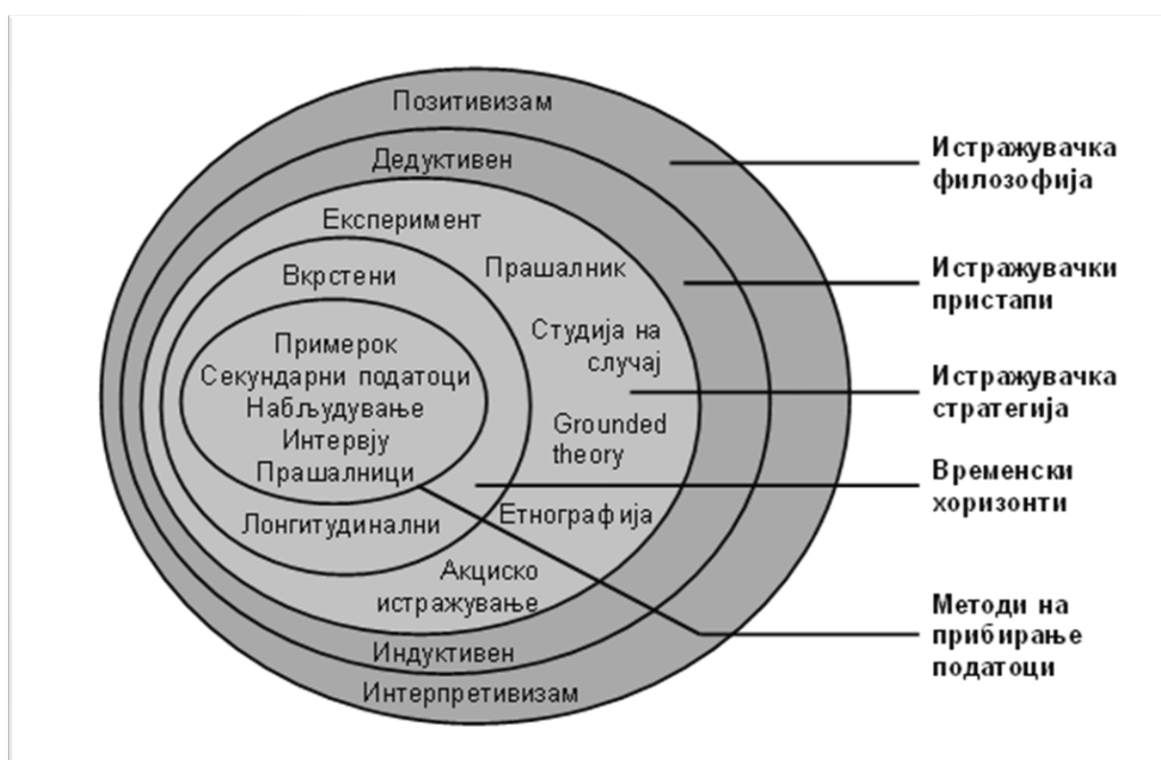
Прашања за дискусија

- Дали можете да го разгледате вашето истражувачко прашање преку табелата на истражувачкиот дизајн?

4 СТРАТЕГИИ НА ИСТРАЖУВАЊЕ

Истражувачкиот дизајн за кој разговаравме во претходната глава може да се претстави на многу начини. Еден од нив е и Истражувачкиот „кромид“ на Saunders. Истиот е исклучително моќна алатка во процесот на истражување. Секое ниво на кромидот претставува еден чекор од истражувачката методологија. Започнува со селекција на филозофијата на истражувањето, продолжува со избор на истражувачкиот пристап (дедуктивен наспроти индуктивен), и преминува на изборот на стратегијата на истражување. Филозофијата на истражувањето и истражувачкиот пристап веќе ги поминавме во претходните глави. Сега продолжуваме со стратегијата на истражувањето.

Слика 3. Истражувачки кромид



4.1 Типови на стратегии за истражување

Постојат неколку главни стратегии за истражување. Селекцијата зависи од истражувачкото прашање. Тие стратегии се:

- Експеримент
- Анкета
- Студија на случај
- Акциско истражување
- Grounded Theory
- Етнографија

- Архивско истражување

Изборот зависи од истражувачкото прашање – Табела 3.

Табела 3: Истражувачки стратегии

Стратегија	Истражувачко прашање	Потреба за контрола врз променливите	Фокус на современи настани
Експеримент	како, зошто?	да	да
Анкета	кој, што, каде, колку?	не	да
Архивска анализа	кој, што, каде, колку?	не	да/не
Етнографија	како, зошто?	не	не
Студија на случај	како, зошто?	не	да

Извор: (Yin, 2003). стр.5

4.1.1 Експеримент

Експериментите се класична истражувачка стратегија, која има корени во природните науки, и е длабоко вкоренета во позитивизмот како филозофија. Дедуктивна по природа, нивната примена обично вклучува поставување на теоретски претпоставки, земање примероци, воведување на планираната промена и мерење на промените преку контролирање на променлива (варијабла). Како стратегија за истражување неговата примена не е само ограничена на природните науки. Се применува и во општествените науки под стратегијата на квази-експеримент. Квази-експериментот потекнува од филозофијата на позитивизмот, и доминира во академските истражувања во општествените науки по Втората светска војна.

Како кај сите стратегии со дедуктивен пристап, експериментот поаѓа од развиен теоретски модел, се фокусира на истражувачкото прашање и идентификува независни, и зависни променливи. Откако променливите се операционализираат, моделот дава предвидувања, кои потоа може да се тестираат во реалноста. Со цел точно да се тестира моделот во реална средина и да се обезбеди надворешна валидноста на тестот, истражувачот мора да биде во можност да ја контролира средината на независната променлива преку директна интервенција и мора да биде во можност да ги контролира ефектите на која било променлива врз зависната променлива. Истото е практично невозможно во општествените науки, од која причина во истите се применува квази-експериментот.

4.1.2 Анкета

Стратегијата на анкета е дефинирана како стратегија заснована врз собирање голем број на податоци од дадена популација на економичен начин. Според Јин (Yin 2003, стр.3), за разлика од експлоративните прашања кои започнуваат со зборот „како“ кои се опфаќаат со истражувачкиот дизајн на студијата на случај, прашањата „што“ и „кој“ чија цел е да дадат одговори во описни или објаснувачки цели, се опфатени со истражувачката стратегија на анкета (Cooper and Schindler, 2006).

4.1.3 Студија на случај

Студија на случај е стратегија на истражување што ги истражува современите феномени во контекст на реалниот живот, а особено во случаите каде што границите помеѓу истражувачко прашање и контекстот не можат јасно да се дефинираат. Студијата на случај обезбедува повеќе длабочина, во однос на широчина на истражувањето. Овозможува збогатување на теоријата, но не и потврда (тестирање) на истата. Постојат два главни типови на студии на случај:

1. Студија на единечен случај
2. Студија на повеќе случаи

4.1.4 Акциско истражување (Action research)

Акциското истражување како стратегија се применува исклучиво за Мод 2 знаење. Со акциското истражување се таргетира специфичен проблем на една организација и се предлага решение за истото засновано врз модели кои доаѓаат од претходни академски истражувања.

4.1.5 Grounded Theory

Стратегија која се користи при индуктивно истражување, и се применува во случаи кога има малку, или воопшто нема теорија, која може да го води истражувањето.

4.1.6 Етнографија

Етнографија е гранка во антропологијата, која се обидува да разбере како луѓето ги живеат своите животи. За разлика од традиционалните истражувања кои имаат конкретни, многу практични прашања, антрополошките истражувачи ги посетуваат луѓето во нивните домови или канцеларии со цел преку набљудување да дојдат до податоци.

4.1.7 Архивско истражување

Архивско истражување е истражување кое вклучува примарни извори кои се чуваат во архива, библиотека специјални колекции, или други складишта. Архивски извори

можат да бидат ракописи, документи, записи (вклучувајќи и електронска евиденција), предмети, звук и аудио-визуелни материјали, или други материјали.

4.2 Типови на студии (истражувања) од аспект на временска дистанца

При планирањето на истражувањето треба да се запрашаме дали сакаме истражувањето да биде налик на „фотографија“ направена во еден момент од времето или пак налик на „дневник“ кој претставува запис на тек на настани во даден период (Saunders et al, 2003).

Според одговорот на горното прашање постојат следните два вида на студии (истражувања):

Вкрстени / (Временски) пресек – се специфичен (конкретен) момент од времето (пр. март 2020 година) при што се опфаќаат еден или повеќе статистички белези и нивни модалитети (пр. месечна нето плата и продуктивноста во здравството, индустријата, државната администрација) како и врските меѓу нив. При овој тип на истражување, прашалниците или интервјуата треба да се одговорат/реализираат во многу краток временски период, со цел да се добие „слика“ за предметот на истражување во конкретниот временски момент.

Лонгитудинални - опфаќаат дефиниран временски период и еден конкретен статистички белег чии модалитети се проучуваат во текот на временскиот период. (пр. дали нето платата во секторот на приватните здравствени услуги расте, се намалува или стагнира во последните 20 години?)

4.3 Типови на податоци

Секундарни податоци - податоци кои се претходно собрани за друга цел, а ние ги употребуваме повторно, но овој пат за нашето истражување. Пример се податоците за просечни нето плати по месеци објавени од државниот завод за статистика.

Примарни податоци - податоци кои ги добиваме директно на терен или во необработена форма:

- **Теренски** – добиени по пат на интервју, набљудување, анкета...
- **Сурови податоци** – добиени од попис

4.4 Методи на собирање на теренски податоци

Најважните методи на собирање на теренски податоци се:

4.4.1 Анкета

Анкетата како метода за собирање податоци ги покрива следните чекори:

- идентификација, селекција и/или создавање мерки за променливите што би можеле да се искористат во насока на мерење на влијанието на истражувачкото прашање;
- стратегија на земање примерок;
- дизајн на инструментот (прашалникот), кој ги вклучува сите активности со цел да се намали грешката при собирањето на податоците;
- дефинирање на процесите и протоколите за собирање податоци, како што се протоколите што се користат кај само-администрирачките прашалници и интернет-анкетите.

Анкетите се најкористени бидејќи најлесно се спроведуваат и наједноставно се прибираат информациите кои сепак пристигнуваат во една форма која е лесна за анализа. Анкетите можат да се спроведат на следниот начин:

- Анкети во хартиена форма
- Телефонски анкети
- Анкети по пошта
- Онлајн анкети

4.4.2 Интервју

Интервјето се дефинира како метода на поставување на прашања на таргетирана група на учесници во истражувањето кои ќе бидат од интерес за темата на истражувањето. Интервјето е потешко во однос на анкетите и секако ќе бара повеќе време за спроведување. Како недостаток исто така може да се смета и ограничениот број на луѓе кои можат да интервјуираат. Интервјуата врз основа на тоа како ќе се спроведат може да бидат:

- Лице во лице интервју
- Телефонско интервју
- Онлајн интервју (Skype)

4.4.3 Набљудување

Набљудувањето е ефикасна техника која се користи во истражување која побарува објективно и дистанцирано набљудување на одредена состојба – најчесто се користи за набљудување на однесувањето на купувачите.

4.4.4 Фокус група

Фокус група или групно интервју е истражувачка метода на спроведување на групно интервју преку користење на отворени прашања кои ја стимулираат дискусијата помеѓу присутните и овозможува да се добијат посложени информации околу размислувањето, перцепциите, потребите и барањата на одредена целна група испитаници.

Прашања за дискусија

- Кои се слабите и силните страни на секоја од стратегиите за истражување?
- Кои се слабите и силните страни на секоја од методите за собирање на податоци?

4.5 Стратегија за земање на примерок

Предизвик: Светот е голем и населен. Сакаме да дознаеме што луѓето мислат по прашањето кое ни е од интерес. Не можеме да ги прашаме сите луѓе.

За да добиеме одговори, потребен ни е примерок од популацијата. Обично сакаме тој примерок да биде репрезентативен примерок, за да можеме нашите наоди да ги генерализираме на целата популација.

Постојат неколку стратегии за земање на примерок. Тие се:

Стратегии за земање на примерок по случаен избор

- По случаен избор
- Стратифициран примерок
- Кластер примерок

Стратегии за земање на примерок по не-случаен избор

- Convenience примерок
- Снежна топка
- Квота примерок

Прашања за дискусија

- Како ќе одлучите која стратегија за земање примерок најмногу одговара за вашето истражување?
- Кои фактори ќе ги земете во прилог?

4.6 Прашалник

Прашалникот се дефинира како комплет прашања што им се поставуваат на испитаниците. Литературата препознава многу различни типови прашалници според методот на испорака или комуникација со испитаниците. Сепак, во суштина сите типови

прашалници можат да се групираат во две категории: само-администрирачки прашалник и прашалник администриран во тек на интервју (Saunders et al, 2009; Babbie, 2010). Називот на само-администрирачкиот прашалник укажува дека анкетираниите одговараат на прашалникот без присуство на лице што го води испитувањето. Кај прашалниците администрирани во тек на интервју, лицето што го води интервјутото ги поставува прашањата. Второто, најчесто се користи кога прашалникот е долг и комплициран и лесно може да резултира во загуба или контаминација на вредни податоци во споредба со : само-администрирачки прашалник каде се бара од испитувачот да ја пополнува формата сам (Saunders et al, 2009; Babbie, 2010).

Постојат два типа на прашања:

- Отворени
- Затворени

Затворените прашања можат да бидат

- Листа
- Категорија
- Ранг
- Оценка
- Квантитет
- Матрица

Отворените прашања можат да бидат

- Отворена листа
- Отворен есеј
- Мислење
- Сценарио

Прашања за дискусија

- Како се администрира и тестира прашалник?

5 КВАНТИТАТИВНО ИСТРАЖУВАЊЕ

Никогаш не е премногу рано да почнете да размислувате за анализа на податоците. Многу често сме преокупирани со размислување за методологијата што забораваме да се прашаеме две многу едноставни прашања:

1. Кои податоци ги бараме?
2. Како ќе ги анализираме?

5.1 Препознавање на различни нивоа на податоци

Податоците и бројките не се исти. Тие можат да се класифицираат на четири нивоа. Статистиката која се генерира при истражувањето зависи од нивото на податоците со кои се работи. Пониските нивоа на податоци не се бескорисни, едноставно не се робусни како повисоките нивоа на податоци.

Номинални податоци (Nominal data)

Први во најниското ниво на податоци се номиналните податоци. Номиналните податоци не претполагаат било каква форма или ранг на приоритетност. Номиналните податоци се квантификуваат во бројки со цел да се класифицираат одговорите во категории. Податоците за пол, земја на потекло, (да/не прашања) се примери за податоци кои кога ќе се претстават во бројка стануваат номинални податоци. Номиналното ниво може да опфати најмалку две или повеќе категории. Кога номиналите податоци имаат две категории ги нарекуваме дихотомни променливи (dichotomous variables). Тие се специјални случаи на номинални податоци, како на пример, да/не прашањата.

Ординални податоци (Ordinal data)

Второто ниво на податоци се нарекуваат ординални податоци. Тие ги имаат сите карактеристики на номиналните податоци, но исто така укажуваат и на одреден ранг, или ниво на приоритет при доделувањето на вредноста на вариаблата. На пример, возрасни категории, категории на плата и сл.

Номиналните и ординалните податоци често се нарекуваат квантитативни податоци од најниско ниво.

Податоци за интервали (Interval data)

Следното ниво на квантитативни податоци се податоците за интервали. Тие ги имаат сите карактеристики на ординалните податоци но се многу подобри од ординалните податоци бидејќи кај интервалите се користи скала на вредности (еднакво растојание). Интервалите имаат еднаков интервал од една вредност до друга – растојанието од еден број до друг. Единственото ограничување доаѓа од непостоењето на арбитрарна нула. Бидејќи интервалите често се користат за истражувања во општествените науки, истражувачите често интервалот го третираат како сооднос.

Податоци за соодноси (ratio data)

Највисокото ниво на податоци се нарекува податок за сооднос. Ги има сите карактеристики на интервалите но во исто време има и апсолутна нула. Во овие податоци, нулата значи непостоење на оваа карактеристика кај испитаниците. На пример, вашата специфична возраст, тежина, бројот на вработени во вашата компанија се податоци кои овозможуваат соодноси.

Интервалите и соодносите се нарекуваат квантитативни податоци од повисок ред.

5.2 Кодирање и внес на податоци за компјутерска анализа

Матрица на податоци

Со цел да се анализираат квантитативните податоци, штом се одреди типот на променливата за која собираме податоци се прави матрица на податоци, најчесто во Excel SPSS или STATA. За да се направи транзицијата, одговорите на испитаниците треба да се кодираат.

Кодирање/класифицирање

Препорачливо е да го забележите кодирањето или да опишете како ќе го развиете кодирањето и како истото се поврзува со вашите податоци. Истото се прави за да не заборавите кои мерки при кодирањето ги користите или во случај да има неразбирливи анализи или анализи кои делуваат нелогично. Секогаш можете да се навратите и да проверите дали овие чудни интерпретации можеби се производ на грешка во кодирањето.

5.3 Користење на компјутерски програми при кодирање и анализа

Препорачливо е користење на SPSS за анализа на квантитативни податоци. Истото овозможува брзо, лесно и сигурно класифицирање на податоците од вашите променливи. При користењето на SPSS најпрвин е потребно да пополните матрица со опис на вашите променливи заедно со начинот на кодирањето, а потоа да го пополните работниот лист со квантифициваните податоци.

5.4 Користење на соодветни начини на кои можете да претставите податоци преку графови, табели и описна статистика.

Најчесто започнуваме со претставување на описната статистика или со опишување на податоците за секоја променлива засебно, интервалот, централната тенденција, и дисперзијата околу просечната вредност. Исто така може да се гледаат и трендовите во текот на времето. Истото се нарекува едно варијабилна анализа (univariate analysis).

Штом се здобиеме со информација како се однесуваат индивидуалните поменливи, можеме да започнеме да бараме и врски на зависност или поврзаност помеѓу различните променливи – би варијабилна анализа.

Табели на фреквентност (Frequency Tables)

Табелите за фреквентноста се табели кои покажуваат бројка или процент на појавувања на одредена категорија во вкупните одговори. Категориите треба да бидат групирани, или резултатот ќе биде многу голема табела.

Бар дијаграми, хистограми и пити

Бар дијаграмите најчесто се прикажуваат по x-оската. Оваа категорија на графикони најчесто се користи за номинални или ординални податоци. Хистограмот е одличен приказ на интервални податоци (возраст во години). Питите не треба да се користат за повеќе од шест категории на приказ. Истите се проблематични во случај кога треба да претставите вредности по години.

Мерки на централна тенденција

Ова најчесто значи, просечна вредност, медијана и мод., како и стандардната девијација. Стандардната девијација е просечната вредност на варијација од просечната вредност. Оттука повисока стандардна девијација означува поголема варијација на бројките од просечната вредност.

5.5 Одбирање на соодветни статистички алатки за истражуваните променливи

5.5.1 Поврзаност помеѓу променливите – биваријабилна анализа

Поврзаноста помеѓу променливите укажува дека постои коинциденција помеѓу варијацијата на една променлива со варијациите на друга променлива. Истото не укажува на тоа дека променливите се поврзани во каузален однос или зависност – едната е зависна а другата независна. Сепак понекогаш зависноста е очигледна и може лесно да се претпостави каузалноста.

5.5.2 Вкрстена табулација - биваријабилна анализа

Вкрстена табулацијата е табела на фреквентноста во која се поставуваат две променливи класифицирани според нивните категории. Вкрстената табулација се користи кога бараме одредена поврзаност помеѓу променливите и покрај тоа што не можеме со истата да ја идентификуваме насоката на зависноста.

5.5.3 Мерки за Корелација – Коефициент на корелација

Коефициентот на корелација е статистичка мерка која е дизајнирана да го квантифицива степенот на поврзаност помеѓу две променливи. Со истиот не може да се идентификува насоката на поврзаноста т.е. која е зависната а која е независната променлива. Генерално, коефициентот на корелација е позитивен или негативен број, кој укажува на насоката на поврзаноста помеѓу променливите (пропорционална и

обратнопропорционална). Доколку знакот е негативен, поврзаноста е обратно пропорционална или како што се зголемува вредноста на едната променлива, така се намалува вредноста на другата. Кај позитивниот предзнак поврзаноста е пропорционална или зголемувањето на вредноста на една променлива е проследено со зголемување и на другата променлива. Вредноста е секогаш помеѓу еден (совршена поврзаност) и нула (без поврзаност). Постојат четири типа на коефициенти за корелација:

- Pearson's r (за променливи изразени во интервали);
- Spearman's ρ (ρ) (за ординални променливи и/или интервали);
- Eta (за интервал со номинална променливи);
- Phi-coefficient (за дихтономни променливи или две номинални променливи).

5.5.4 Регресија

Регресијата е идентификување на коефициент на детерминација (коефициент на регресија). Се пресметува преку квадратот на Pearson's r зголемен за 100 пати. Истото дава процент кој го објаснува процентот на варијација во зависната променливи кој може да се објасни преку влијание на другата независна променливи. На пример ако ја истражуваме поврзаноста помеѓу тежината и возраста и добиеме вредност на Pearson's r од -0.35. кога истиот ќе го ставиме на квадрат и помножиме со 100 ќе добиеме вредност од 12.35. Истото значи дека 12,35% од варијацијата на тежината може да биде објаснета со возраста.

5.5.5 Статистичка сигнификантност

Сепак не секогаш поврзаноста на две променливи е статистички сигнификантна. Можно е да постои поврзаност која ја откриваме преку биваријабилните анализи која не е статистички сигнификантна т.е. не постои соодветно ниво на сигурност дека веројатноста во примерокот генерирала добри резултати.

Оттука, за да видиме дали една поврзаност е сигнификантна или не, потребно е да дефинираме и нулта хипотеза во истражувањето со која тврдиме дека не постои поврзаност помеѓу променливите, и на истата да и ставиме веројатност на појавување или вредност на p . Вообичаено, максималната вредност на p -то е 0.05. Истото значи дека ние ја отфрламе нултата хипотеза во случај p да е помало од 0.05 – тогаш сме згрешиле во помалку од 5 случаи од 100. Оттука можеме да заклучиме дека поврзаноста помеѓу променливите постои.

Забелешка – важно е примерокот да биде поголем од 30.

5.5.6 Мултиваријабилна анализа

Ако сакаме да провериме дали дистрибуцијата на вредностите на променливата во примерокот е иста или различна од популацијата за која веќе имаме податоци, тогаш

користиме Kolmogorov-Smirnov test. D вредноста на тестот одредува дали дистрибуцијата на примерокот се разликува од дистрибуцијата на целата популација.

Кога имаме квантифицирани променливи кои можат да се поделат во две независни групи со користењето на описна променлива, можеме да ја тестираме веројатноста групите да бидат сигнификантно различни една од друга преку користење на независни t-тестови. Доколку t-статистика е пониска од 0.05, поголема е веројатноста за било каква разлика помеѓу двете групи да биде случајно предизвикана.

На сличен начин, впарените t-тестови се користат за мерење на слични парови на променливи, на пример, брзините на машината, пред и после сервисирање.

Кога се бараат разлики помеѓу три или повеќе групина податоци, тогаш истото се прави преку ANOVA - анализа на варијација. ANOVA произведува коефициент F-statistic, како и сигнификантно ниво на веројатност - p. Висока вредност на F-statistic и p вредност пониска од 0.05 опишуваат статистички сигнификантен резултат, или резултат кој не сме го добиле случајно.

Забелешка – важно е примерокот да биде поголем од 30.

Прашања за дискусија

- Зошто е важно да се размислува за податоците на почетокот од истражувањето?
- Зошто треба да ја знаеме разликата помеѓу номинални, ординални податоци, интервали и соодноси?
- Која е разликата помеѓу едноваријабилна, биваријабилна и мултиваријабилна анализа?

6 КВАЛИТАТИВНО ИСТРАЖУВАЊЕ

6.1 Клучни поими и одредници

Сосема ни е јасно дека квалитативното истражување е сосема различен тип на истражување во однос на квантитативното истражување. Сепак, многу често луѓето ги генерализираат работите и претпоставуваат дека квалитативните истражувања за разлика од квантитативните се помалку прецизни. Таа претпоставка не е точна. Вистината е дека квалитативните методи на истражувања се исто толку прецизни и се водат според јасни правила на истражување, единствената разлика е во тоа што преку квалитативните истражувања се истражуваат прашања кои не можат да бидат изразени со бројки.

Квалитативното истражување се смета за повеќе прифатено истражување во истражувањата на општествените науки. Причината е тоа што општествените науки интуитивно се врзуваат со квалитативните истражувања, додека квантитативните истражувања често се поврзуваат со природните науки.

Сепак бројките не го потврдуваат ова мислење. Напротив, од Втората светска војна па се до денес, постои изразена доминантност на квантитативните истражувања во општествените науки. Истото се должи на неколку фактори:

- преференциите на академските списанија за нумеричко подржани истражувања и наоди,
- глобализацијата која овозможи отвореност на работата на научници од многу националности кои не вледеејќи го добро англискиот јазик се одлучуваа на квантитативни истражувања кои полесно ги пласираа во академските списанија, и
- фактот дека квалитативното истражување ретко води до проширување на теоријата и генерализација на наодите во таа мерка која може да ја постигне квантитативното истражување.

Некој од клучните разлики помеѓу квантитативното и квалитативното истражување се прикажани во Табела 4.

Табела 4. Разлики помеѓу квантитативно и квалитативно истражување

Квантитативни	Квалитативни
Броеви	Зборови
Гледиште на истражувачот	Гледиште на учесниците
Истражувачот се одвојува од истражувањето	Истражувачот не може да се одвои од истражувањето

Тестирање на теорија	Поставување на теорија
Статично	Процес
Структурирано	Не структурирано
Генерализација	Концептуално разбирање
Цврсти, веродостојни податоци	Богати длабоки согледувања
Макро	Микро
Однесување	Сознание
Вештачка поставеност	Природна поставеност

Ако се рефлектира на улогата на истражувачот во квалитативното истражување, тогаш треба да се каже дека влијанието на истражувачот во квалитативните истражувања е посилено и може да доведе до субјективност во анализата. Од таа гледна точка потребно е како истражувач често да рефлектирате на процесот на истражувањето со цел вашето мислење или гледиште на ситуацијата да не ја наруши објективноста на наодите. Во исто време треба да бидете многу јасни во дефинирање на истражувањето и методите на ист начин како и кај квантитативното истражување.

Основни квалитативни истражувачки стратегии и методи:

- Акциско истражување
- Позитивно истражување (Appreciative inquiry)
- Студија на случај
- Етнографско истражување / Обзервација од учесниците
- Фокус групи
- Интервјуа – структурирани, семи-структурирани и не структурирани
- Дневници на учесниците во истражувањето
- Структурирано набљудување

Веќе го спомнавме **Акциското истражување** и во претходните делови од прирачникот, како и поголемиот дел од стратегиите и методите наведени во листата. Во истото истражувачот е активен учесник во ситуацијата која се истражува, најчесто тоа е вработен или сопственик на претпријатие кој преку истражување во самата организација се обидува да спроведе одредени промени во работата. Акциското истражување се темели на три принципи: (1) процес на планирање, (2) акција и (3) рефлектирање на резултатите. Истото е циклус на континуирано подобрување.

Студијата на случај исто така ја спомнавме и претходно. Во рамки на овој тип на истражување може една или повеќе организации да бидат разгледани како студии на случај. Во рамки на студијата на случај, истражувачот треба да користи триангулација

на податоците за да ги верификува наодите. Истото се постигнува или преку користење на повеќе методи за собирање на податоци (внатрешни извештаи, интервјуа, анкета на вработените), или преку повеќе извори на публикувани податоци.

Прашања за дискусија

- Која е разликата помеѓу акциско истражување и истражување на случај?

Позитивното истражување е истражување на проблем во кој, истражувачот се фокусира на тоа што е исправно во дадена ситуација, организација и сл., нешто кое отстапува од традиционалниот пристап каде што истражувачот се фокусира на тоа што е лошо во ситуацијата која што се истражува.

Акциското истражување, студијата на случај како и позитивното истражување ја рефлектираат натуралистичката традиција на Епистемологијата (Интерпретивизмот).

Пристапи при квалитативно истражување

Табела 5.- Пристапи при квалитативно истражување

Истражување/Метода на анализа	Дефиниции
Аналитичка индукција	Системска анализа на текст или други квалитативни податоци со цел да се изградат категории или под категории од податоците – создавање на rich picture од податоците.
Когнитивни мапи	Одредување на процесот како испитаниците создаваат ментални склопови преку користење на визуелни или други средства (мапи, дијаграми и сл) за да се произведе мапа на односи помеѓу концептите така како што ја гледа испитаникот.
Дисплеј на податоци и анализа	Анализирање на податоците со цел истите да се редуцираат на едноставен сет од идеи, потоа презентација на тие идеи со цел да се донесе заклучок од податоците.

Анализа на Дискурс	Анализа на јазикот кој го користат испитаниците со цел да се дојде до знаење како терминологијата во одредена област се создава преку јазикот.
Феминизам во истражувањето	Реалноста преку призмата на полот. Овој пристап на истражување ги предизвикува машките принципи на вредност во организациите и општеството.
Grounded Theory	Најчест пристап при анализа на интервју и набљудувања. Текстот од истражувањето се чита анализира и кодира по неколку пати со цел да се дојде до нови сознанија.

Прашања за дискусија

- Која е разликата помеѓу Аналитичка индукција и Grounded Theory ?

Кои се клучните операции кои се потребни при квалитативна податочна анализа?

1. Во случај на интервјуа потребно е да се направи транскрипт од интервјуто пред анализата
2. Развој на теми, категории и под категории. Доколку истите доаѓаат од теоријата, тогаш имаме дедуктивен пристап, додека истражувањето служи да се тестира теоријата. Доколку овие теми, категории и под категории произлегуваат од самите податоци (индуктивен пристап), во тој случај имаме тематска анализа.
3. Кодирање на податоците со цел да се најде значење или категорија и под категорија.
4. Долга итерација или препрочитување на материјалот и по неколку пати со цел целосно да се покријат сите можни интерпретации на податоците.
5. Разбирање на јазикот и терминологијата како посредник при преносот на идеи
6. Развој на резиме на истражувањето, логови, концептуални забелешки со цел да се добие натамошно објаснување за наодите.

6.2 Инструменти кои се користат при квалитативно истражување

- Прашалник
- Аудио и видео рекордери

6.3 Користење на софтверски програми за квалитативно истражување

Постојат многу софтверски пакети кои овозможуваат едноставно користење на квалитативното истражување и ја поедноставуваат анализата. Пример за такви програми се Atlas.ti и NVivo.

6.3.1 Практични водилки

Практични работи поврзани со истражување засновано само на секундарни податоци

Секундарните податоци доаѓаат од литературни извори во форма на претходни наоди. Истите првично се користат за претпоставки за развој на дизајн на концептуалната рамка, а подоцна како податоци со кои се прибираат податоци за темата на истражувањето објавени во релевантни публикации. Во тој процес, овие податоци можат да бидат квантитативни и квалитативни и истите доаѓаат од претходните теоретски, емпириски и или описни истражувања во областа која што се истражува.

Доколку постои доволно добра теорија за да се изгради моделот, постојат голем број на причини заради кои истражувањето на кое работите може да се заснова исклучиво врз користењето на секундарни податоци од примарни, секундарни и терцијални извори. Користењето на интервјуата и анкетите може да доведе до голем број на методолошки проблеми ако не постои строг протокол за истражување. Користењето на секундарни податоци овозможува да се избегнат овие компликации. Во исто време, истражувачот се потпира на повеќе извори на докази со конвергенција на податоци во форма на триаголник (триангулација), направени врз основа на податоци кои доаѓаат од различни извори, и вкрстено референцирани со широк спектар на академски мислења. Секундарните податоци се квантитативни и квалитативни и обезбедуваат еден од подобрите пристапи за развој на анализа и носење на убедливи заклучоци.

Практични водилки поврзани со спроведување на интервјуа

- Постојење три типа на интервјуа
 - Структурирано
 - Семи-структурирано
 - Не структурирано
- Прашањето на време
- Протокол/Водич за интервјуата
- Однесување за време на интервјуто
- Однесување и комуникација после интервјуто

7 ЕТИКА ВО ИСТРАЖУВАЊЕТО

Bloomberg, Cooper и Schindler (2005) ја дефинираат етиката како морални принципи, норми или стандарди на однесување. Затоа, етиката во истражувањето се однесува на постапките кои ќе му овозможат на истражувачот, на морален и одговорен начин да пристапи и собира податоци, обработи и чува податоци, направи анализа на податоци, ги опфати резултатите од истражувањето и направи извештаи.

Во секој план за истражување постојат отворени етички прашања, кои се појавуваат во текот на изработката на дизајнот и спроведувањето на истражувањето. Според (Saunders et al, 2009), прашањето за етиката во процесот на истражување опишува соодветност на однесувањето на истражувачот во однос на оние што се, или ќе станат предмет на истражувањето.

При истражувањата, постојат неколку етички отворени прашања. Првиот сет на прашања е пристапот до потребните податоци и информации и потенцијалните предизвици поврзани со истиот. Вториот сет на прашања е поврзан со фазата на собирање на податоци додека третиот сет на прашања е поврзан со фазата на анализа и презентација. Секој сет на прашања бара поинаков пристап и стратегија.

Сепак, постојат прашања кои продираат во сите три фази на процесот на истражување и хоризонтално ги поврзуваат сите три сета на прашања. Овие прашања се од суштинско значење, а се однесуваат на приватноста на можните и вистинските учесници во истражувањето и на доверливоста на податоците кои тие ги обезбедуваат, доброволниот карактер на учеството што подразбира дека субјектите може да се повлечат од истражувањето во било која фаза, како и прашањето на информираната согласност и можните измами на учесниците за да се привлечат во истражувањето.

Како прв чекор, етиката треба да се разгледа и затвори уште во фазата на подготовка на дизајн на истражувањето. Истото подразбира дефинирање и развој на истражувачкиот дизајн кој ќе ги земе во предвид сите отворени прашања, дефинирање и развој на протоколи кои ќе го водат истражувачот за време на имплементација на истражувањето и протоколи кои ќе овозможат квалитет и објективност на интерпретацијата на собраните податоци. Со протоколот се обезбедува истражувачот да ги собира само податоците што се бараат од испитаниците, и тоа да го прави на етички начин. Протоколот обезбедува безбедност од случајно прекршување на информации, на пример, ја ограничува можноста за нарушување на доверливи податоци, т.е. обезбедување на податоци од еден учесник на друг, што може да се случи ако случајно истражувачот се обидува да го објасни истражувачкото прашање на испитаникот.

За квалитетот на истражувањето постојат неколку важни прашања кои треба да се земат предвид во фазата на собирање на податоци, независно од начинот на прибирање на податоците. Прво, тоа е аспектот на приватноста кој мора да се земе во предвид за време на собирање на податоците, додека учесниците не треба да бидат под притисок за обезбедување на информации за кои тие не се чувствуваат удобно да зборуваат. Второ, истражувачот треба да бидат свесен за својата субјективност при собирање, и треба да

внимава на начинот на кој податоците се собираат, и истото треба да биде точно и целосно.

Од исклучителна важност за време на фазата на анализа на податоците е објективноста. Со едноставни зборови, тоа значи дека истражувачот нема да биде селективен во анализа на податоците и сите податоци собрани со протоколите ќе ги искористи во анализата. Понатаму, како што истражувачот ќе користи секундарни податоци во истражувањето, истражувачот ќе обезбеди точни толкувања во јавно достапни податоци. Истражувачот исто така не треба да игнорира податоци со цел заклучоците од истражувањето да водат кон неточни заклучоци.

Во фазата на анализа сите податоци од учесниците треба да бидат претставени на агрегатно ниво, или доколку станува збор за интервјуа, потребно е да се заштити нивниот идентитет ако истото го побарале.

При анализата на податоците и пишувањето на тезата, истражувачот правилно ќе ги референцира трудовите кои се дело на други автори и нема да направи плагијат.

8 СТРУКТУРА НА АКАДЕМСКИ ТРУД

8.1 Академско пишување

Потребно е да бидете јасни во вашиот стил на пишување, да избегнувате описи и наместо нив да вклучите повеќе критичка анализа. Посебно внимание треба да се обрне на референцирањето. Обидете се да обрнете внимание на тонот во кој се напишани академските статии кои ги користите во вашето истражување. Истиот тон треба да биде присутен и во вашата анализа.

8.2 Елементи на академски труд

Организацијата на истражувањето е исклучително важен момент од вашето истражување. Не ја заборавајте добро дизајнирана почетна страна, краток и јасен наслов, како и содржина, листа на прилози, листа на табели, и листа на слики.

Типичната структура ги вклучува следните елементи:

- Апстракт/Резиме – треба да го содржи истражувачкото прашање и цел, применетата методологија, резултатите и заклучоците
- Содржина
 - Глави, под глави од трудот
 - Листа на Табели
 - Листа на Слики
- Глава 1 - Вовед
 - Опис на проблемот или предизвикот од кој произлегува истражувачкото прашање
 - Краток опис на литературата која овозможува да се артикулира уште на почеток истражувачкото прашање
 - Истражувачко прашање/цели
 - Краток осврт на истражувачката методологија
 - Организација на истражувањето (Глава 1, 2, 3, 4, 5)
- Глава 2 - Критичен осврт на литературата
 - Дефиниции и одредници
 - Критички осврт на теоријата
 - Критички осврт на претходни емпириски истражувања
 - Дискусија и поставување на наодите во рамки на контекстот на истражувањето (земја, регион, индустрија и сл)
 - Дефинирање на концептуална рамка
- Глава 3 - Методологија на истражувањето
 - Филозофија на истражувањето
 - Истражувачка стратегија
 - Дизајн на истражувањето

- Методи за собирање на податоци
- Валидност и точност
- Етика и пристап до информации
- Анализа на собраните податоци (доколку се користат повеќе методи за собирање на податоци, структурата треба да се реплицира)
 - Описна статистика
 - Инференцијална статистика
 - Клучни точки на наодите - резиме
- Заклучок
 - Разгледување на наодите од теренското истражување во синергија со наодите од критичниот осврт на литературата а во контекст на можни одговори на истражувачките прашања
 - Дискусија за академскиот и практичниот придонес на истражувањето
 - Ограничување на истражувањето
 - Можни области за идно истражување
- Референци
- Дополнителна библиографија
- Прилози

8.3 Стил и граматика

Вашиот стил и граматика се многу важни при пишувањето. Без разлика дали пишувате или не на вашиот мајчин јазик, обидете се секојпат да ангажирате некој кој ќе ја прочита и прегледа вашата дисертација. Лектор на пример.

8.4 Користење на точки (bulletpoints) и листи

Не се препорачува, но често се користи. Потребно е да го ограничите на примери или само во делови каде што правите резиме на наодите од теренското истражување.

8.5 Пишување во прво лице

Дисертацијата се пишува во трето лице еднина. Користење на прво лице може да се толерира само во делови од дисертацијата каде што рефлектирате на процесот на истражувањето. Тоа е посебна секција од дисертацијата која некои Универзитети ја бараат.

8.6 Уште неколку зборови на мудрост

- Не користете премногу долги реченици или параграфи. Една реченица или параграф обично дефинира една идеја.
- Користете минато време бидејќи веќе сте го завршиле истражувањето.

- Користете што е можно повеќе одделни секции во главите за да подобро го организирате текстот.
- Користете логика при пишување на дисертацијата

8.7 Подготовка на усна презентација

- Користете точки (bulletpoints) и листи
- Користете визуелни помагала, мапи, слики, графикони, видеа
- Не ја читајте презентацијата пред публиката – не е тоа целта на истата
- Пренесете ја вашата страст за темата, презентирајте го вашето искуство со истражувањето исто како и вашите наоди

9 КОРИСТЕНА ЛИТЕРАТУРА

1. Babbie E.R. (2010). *The Practice of Social Research*. 12th Ed. Belmont: Cengage Learning.
2. Cooper D.R. and Schindler P.S. (2006). *Business research methods 9th ed*. New York: McGraw Hill.
3. Kerlinger et.al. (1986). *Foundations of Behavioral Research*. New York: Holt, Rinehart and Willson.
4. Krueger, R.A. and Casey, M.A. (2009). *Focus groups: a practical guide for applied research*. 4th ed. Sage Publication: Thousand Oaks
5. Saunders, M. et al. (2003). *Research Methods for Business Students*. Harlow: Prentice Hall.
6. Slater, R., (2008). *Quantative Methods for Business Decisions*. London: Cengage Learning Publishing
7. Stake, R.E., (1995). *The art of case study research*. Thousand Oaks, California: Sage.
8. Yin, R.K. (2003). *Case study research*. 3rd Ed. Thousand Oaks: Sage Publication.